

EL DR. MARQUÈS, L'ART I ELS MUSEUS

PER

JOAN AINAUD DE LASARTE

Penso que per estudiar les aportacions del Dr. Jaume Marquès a la Història de l'Art de la ciutat i terres de Girona no resulta pràctica l'enumeració cronològica general, sinó que cal agafar uns grups principals d'interès.

En primer lloc les monografies locals, en què va seguir una forma i mètode que podríem anomenar tradicionals. En aquest sentit podríem comparar la seva aportació a la del Dr. Lluís Constans, de Banyoles, i en certa manera a les monografies del Dr. Josep Calzada, encara que cadascun d'ells mantingui la seva pròpia personalitat.

Les monografies locals del Dr. Marquès foren en més d'un cas reeditades, i cada reedició comportaria una escaient actualització, fet que demostra un interès permanent pels temes i una exigència constant.

És el cas, per exemple, del llibre sobre el Santuari dels Àngels, publicat per primera vegada el 1946 i totalment remodelat el 1979. La monografia comprèn matèries molt diverses: fonts històriques, tradicions més o menys llegendàries, un estudi de la topografia de l'indret i de la seva rogalia, un estudi de les escultures i pintures objecte de devoció, les devocions populars (confraries, peregrinacions, goigs) i una història de les vicissituds del Santuari fins arribar a l'estat present, sense oblidar una descripció de les fonts i una sèrie de dades històriques i crítiques sobre els "Ex-vots", i també sobre la singular personalitat del pintor Antoni Girbal (Girona, 1850-1917), que va inspirar Santiago Rusiñol en el seu sànet "El pintor de miracles". Aquesta referència és una mostra molt clara del valor que detalls com el present tenen per al coneixement general de l'art popular, amb una precisió que no trobem en llibres d'un caràcter més general.

El mateix podríem dir dels seus estudis sobre el Castell d'Empordà (1960), el domini empordanès de Millars (1974) i el de la vila d'Amer (1979).

El 1972 (amb una nova edició el 1974) va publicar una interessant monografia sobre l'església de Santa Maria de Castelló d'Empúries, amb una detallada descripció dels seus altars i capelles i del contingut del Museu parroquial. La part històrica del monument es beneficia de les recerques d'arxius dutes a terme pel doctor Mirambell, però al costat d'aquestes trobem el coneixement d'un seguit d'obres d'art, especialment d'orfebreria –com la gran custòdia gòtica–, que no trobaríem en la informació documental.

En el terreny de les monografies no podem tampoc oblidar la dedicada al poble de Navata (Girona, 1985), que completa una recopilació iniciada pel Dr. Constans. Recordem, encara, altres monografies originals del Dr. Marquès: Maçanet de la Selva (1983) i Canet d'Adri (1988).

Dins dels temes monogràfics, però amb un abast molt diferent, hi ha la realització parcial del Catàleg Monumental de la província de Girona, editat per la Diputació de Girona, del qual va veure publicats cinc volums. Els tres primers (1967, 1970, 1972) estan dedicats a la comarca de Banyoles i foren iniciats amb la col·laboració del Dr. Josep M. Corominas.

El quart volum fou dedicat a la comarca de Besalú (1976) i el cinquè (1978), al Baix Empordà. En presentar-lo, el mes de juny de 1978, el President de la Diputació anunciava la necessitat d'emprendre una edició catalana de tot el Catàleg.

Aquest Catàleg Monumental continua essent una obra de consulta indispensable amb informacions de primera mà –per exemple, les corresponents a les escultures gòtiques de les Olives– però la manca d'una infraestructura suficient va perjudicar molt l'eficàcia i la presentació material d'aquesta empresa (per exemple, pel que fa a les il·lustracions, plantes, alçats), si la comparem a una monumental publicació duta endavant poc després per la Diputació de Girona, els esplèndids tres volums de Joan Badia i Homs sobre l'arquitectura romànica de l'Empordà, i més recentment els volums cinc, vuit i nou de la Catalunya Romànica.

Les aportacions del Dr. Marquès pel que fa a la ciutat de Girona podem dividir-les en dos grups:

En el primer situaríem els quatre volums de recopilacions d'articles sobre carrers i monuments de la ciutat de Girona: Girona Vella (1979); Girona Vella II (1979); Indrets de Girona (1981); Casals de Girona (1984). D'aquest darrer vaig tenir la satisfacció d'escriure uns mots de presentació.

Els articles que els componen combinen un coneixement directe de les cases i dels carrers de Girona amb la contribució constant d'uns arxius que ell coneixia molt bé i que, al mateix temps, obria generosament a tots els investigadors.

Estic segur que la tasca constant i insistent del Dr. Marquès va fer molt per mantenir l'interès per la ciutat per part dels qui dins i fora d'ella n'apreciem els atractius i les qualitats.

Recordaré també les seves aportacions al Passeig Arqueològic o la benemèrita tasca duta a terme durant anys al Museu Diocesà, i sóc testimoni directe de la seva dedicació tot fruit de la seva hospitalitat a la Casa Carles.

Aquest mateix any, a les planes de la Revista de Girona (núm. 158, pp. 71-73), Narcís Soler i Masferrer va evocar la tasca benemèrita duta a terme pel Dr. Marquès al Museu Diocesà de Girona, des d'abans, durant i després dels anys (1948 al 1974) en què fou director. Em remeto ara a aquest treball per bé que caldrà emprendre'l més extensament el dia que sigui possible fer una història del Museu i de la seva continuació en el Museu d'Art, tant pel que fa al salvament del patrimoni com del seu estudi.

I per acabar, penso que els treballs del Dr. Marquès culminen, en certa manera, en el monument al qual ell estava tan lligat per vocació i per devoció: La Seu de Girona.

L'any 1983 completa amb un seguit de notes històriques el llibre de Mossèn Pere Ribot "La Seu Adorant", amb xilografies d'Antoni Gelabert, obra publicada a Santes Creus.

Aquesta dedicació principal del Dr. Marquès ve reflectida en molt abundants i diversos articles i estudis, des dels que fan referència al "Beatus" de la Catedral fins a les obres mestres d'escultura i arquitectura barroques del segle XVIII, en què van intervenir Pau Costa i Pere Costa (segons estudis publicats els anys 1957 i 1958).

El Dr. Marquès va intervenir molt directament en la recuperació dels fragments escultòrics de la catedral romànica que havien anat a parar a les parets i a les voltes de l'edifici gòtic i que vam poder restaurar al Museu d'Art de Catalunya per a ésser exhibits novament a Girona. Entre els relleus ell va identificar la personificació de Babilònia, cavalcant un monstre de set caps, que demostra la influència del Comentari a l'Apocalipsi del beat de Liébana sobre els obradors locals d'escultura del segle XII i els relleus amb figures d'aus que conserven encara importants vestigis de la policromia original.

Va participar també en alguns comentaris a les edicions facsímil del manuscrit de Beatus publicades a Suïssa el 1962 i a Madrid el 1975, i també

en la realització a Girona aquest mateix any d'una exposició commemorativa del mil·lenari del Còdex i en la redacció del Catàleg corresponent.

Es va interessar, com és lògic, en una altra obra mestra de la Seu, el brodat conegut com *Tapís de la Creació*, però va donar-ne a conèixer unes referències molt breus.

Un altre tema, aquest sí extensament estudiat, fou el de la documentació dels vitralls de la Seu de Girona, que va donar a conèixer el 1981, dins la Revista de Girona, i esdevingué un dels punts de partida de la base arxivística del segon volum del *Corpus Vitrearum Medii Aevi*, publicat per l'Institut d'Estudis Catalans (Barcelona, 1987). Vaig tenir el goig de col·laborar amb el Dr. Jaume Marquès i amb altres col·legues gironins en aquesta darrera obra.

Fa anys, un mestre molt valuós, el senyor Agustí Durán i Sanpere, feia notar que el risc de molts historiadors era el d'ésser desendreçats o gelosos. El Dr. Jaume Marquès, amb la seva generositat, estava ben al marge d'aquests defectes, com podem testificar tots els qui avui ens apleguem en aquest homenatge d'afecte i agraïment.